

Ἡ ΠΑΤΡΑ καὶ ἄλλα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

«ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ»

ΤΟΥ Κ. ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ.—ΑΘΗΝΑΙ 1966.

Οἱ σημειώσεις κριτικῆς τούτες τιμήθηκαν οὐσιαστικά μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου «Χριστιανισμός καὶ Χριστιανοί» τοῦ Μιχαήλ Γ. Ἀγγελίδου. Ἡ «Ἱερώς» σὰν περιοδικὸν Λόγου καὶ Τέχνης χαίρεται πού τῆς δίνεται εὐκαιρία νὰ ἀφιερῶσαι γραμμὲς ἀπ' τὴς στήλης τῆς, γιὰ κρίσεις σὲ τέτοιας λογῆς ἀξία πνευματικὰ πράγματα.

Γιατὶ πραγματικὰ καὶ ὁ γράφων καὶ τὸ περιοδικόν, ὅταν βρίσκονται μπροστὰ σὲ δουλειὰ σὰν αὐτὴ τοῦ Μιχαήλ Ἀγγελίδου, πού προσφέρεται ἄκρως σημαντικὴ, τόσο γιατί εἶναι μελέτη στὴν κυριολεκτικὴ σημασίᾳ τοῦ ὄρου, ὅσο καὶ γιατί δίνεται σὲ καιροῦς, ὅπου φαίνεται ὅτι τὰ προβλήματα μιᾶς καθαρὰ θρησκευτικῆς πρακτικῆς ἔχουν περῶσαι στὸ περιθώριον τῆς σκεπτομένης ζωῆς, αἰσθάνονται τὴν καρδιά καὶ τὸν νοῦ ἀνοιχτὰ στὴν κάθε φώτιση καὶ τὸ κάθε ἀνέβασμα.

Καὶ ναὶ τὸ βιβλίον παρατάσσεται σὰν περιεχόμενο μετὰ τὴν θρησκεία «Χριστιανισμός», ἀλλὰ τοῦτο δὲν μειώνει μιὰ βασικὴν του θέσιν, ὅτι εἶναι δουλειὰ καθαροῦ πνεύματος, ὅπως θὰ ταίριαζε, καὶ καθαρῆς ταχτοποιημένης σκέψης. Δὲν εἶναι προϊόν ὁποιασδήποτε τυφλῆς διάθεσης, ἀλλὰ μόχθος πνευματικῆς λειτουργίας πλούσια τεκμηριωμένης ἀπὸ πηγές, μάλιστα ὅχι πάντα θεολογικῆς.

Σὰν συνολικὸν διάγραμμα ἡ ὅλη μελέτη, χωριζομένη σὲ δύο μέρη, μπορεῖ νὰ παρουσιαστῇ ἀπὸ τὴν μιὰ, κατὰ Θεολογικὸν περιεχόμενο σὲ σύζευξιν μετὰ τὸν ὄρο «Χριστιανισμός»,

ὅπου τὸ πρόβλημα τῆς Ὑπαρχῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ οὐσία τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας κεφαλαιώνονται μετὰ ἐνάργεια καὶ ἐμβριθεία καὶ τόσο καλὰ πού νὰ θυμίσουν στὸν ἀναγνώστην πρᾶγματα μεγάλα καὶ πάντοτε ζωντανά, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ γράφοντος, ἀλλὰ παρατημένα ἢ ψευτισμένα ἀπὸ μιὰ σύγχρονη ἀπαγγελματικὴ διάνοησιν (πού δὲν πείθει παριστάνοντας τὴν κοινωνικοποιούμενὴν) καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη, κατὰ κριτικὸν καὶ κοινωνικὸν περιεχόμενο, στὸ ὁποῖο κυριολεκτικὰ θητεῖ ὁ Μ. Ἀγγελίδης, σὲ σύζευξιν μετὰ τὸν ὄρο «Χριστιανοί» καὶ μετὰ τὸ ὁποῖο ὁ συγγραφεὺς μετὰ δξύνοντα καὶ βαθειὰ παρατήρησιν καὶ κριτικὴν τῶν πραγμάτων στὴν κοινωνία τῶν Χριστιανῶν φανερώνει τὴν ἀποδυνάμωσιν, τὴν ἐξάρθρωσιν, τὸ κοινῶς κατὰ τὸν Χριστιανικὸν δῶματος στοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστιανοῦ, ἀλλὰ βιοῦν τυπολατρικὰ καὶ φαρισαϊκὰ ἢ κας' ἐπιφρασὴν ἤχηκα, μετὰ ἥθους πού δὲν ἔχει ἔσχα τὴν Πίστην, ὥστε τελειώνοντας ν' ἀποδέχεται κανεὶς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ συγγραφεῖ παρατιθέμενον «ἐπιστρέφοντες, υἱοί, ἐπιστρέφοντες καὶ ἰδοὺ μὲν τὰ συντοκίμματα ὑμῶν» τοῦ προφήτη Ἰερεμίᾳ.

Τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένο σὲ λόγια, ἀλλὰ ἀπλὴ καὶ σωστὴ γλῶσσα, ὥστε νὰ κυλάει καλὰ στὰ ἐντὸς τοῦ ἀναγνώστη, καθὼς καὶ καλὰ σκοπεύει τὸ πνεῦμα καὶ στὶς ἐνδεχόμενες ἀντιστάσεις του. Τυπώθηκε στὰ ἐργαστήρια γραφικῶν τεχνῶν «Πάτμος» στὴν Ἀθήνα.

Α. Πασχαλάς

Η ΠΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Η ΩΛΕΝΟΣ

Περίπου σαράντα στάδια μακριὰ ἀπ' τὴν Δύμην κατεβαίνει πρὸς τὴν θάλασσαν ὁ ποταμὸς Πείρος. Κοντὰ στὸν Πείρον βρισκόμεναι ἄλλοτε μιὰ πόλη ἀρχαίῃ, ἡ Ὡλενος. Τὸ βασίλειόν τῆς Ὡλένου, τὸ Δεξαμένον, καὶ τὴν φιλοξενίαν του πρὸς τὸν Ἡρακλῆ ἔχουν γιὰ ἀπόδειξιν, γιὰ ὅσα γράφουν, οἱ ποιητὲς πού ἔχουν συνθέσει ποιήματα σχετικὰ μετὰ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τοὺς ἄλλους του.

Ἡ Ὡλενος ἦταν ἀπὸ παλιὰ μιὰ πόλη μικρὴ αὐτὸ πού λέω τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἓνα ἐλεγείον τοῦ ποιητῆ Ἑρμηνιάνακτος, ἀφιερωμένο στὸν Κένταυρον Εὐρυτίωνα. Ἀκόμη, λένε ὅτι μετὰ τὸν καιρὸ οἱ κάτοικοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ὡλενο, γιατί δὲν μπορούσαν νὰ ζήσουν ἐκεῖ καὶ πῆγαν στὶς Πειρὲς καὶ στὶς Εὐρυτείες.

(Παυσανίου «Ἀχαϊκά», κεφ. 18 §1)

Η ΠΑΤΡΑ

ΑΡΟΗ - ΑΝΘΕΙΑ - ΜΕΣΑΤΙΣ - ΒΟΛΙΝΗ
ΑΡΓΥΡΑ - ΑΡΒΑ - ΡΥΠΕΣ

Ὅγδοντα στάδια περίπου μακριὰ ἀπ' τὸν Πείρον βρίσκεται ἡ Πάτρα, καὶ κοντὰ στὴν Πάτρα χύνεται στὴ θάλασσαν ὁ ποταμὸς Γλαῦκος. Ὅσοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Πάτρας ἰσχυρίζονται ὅτι πρῶτος ἐγκαταστάθηκε σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ ὁ αὐτόχθονος Εὐμήλος καὶ ὅτι τότε δὲν ἐβασιλεύει σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸς ὅμως, ὅταν ἦρε ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν ὁ Τριπτόλεμος, πῆρε ἀπ' αὐτὸν τὸ σπᾶρι, ἔμαθε πῶς κτίζονται οἱ πόλεις καὶ ἔκτισε τὴν Ἀρόην, πού τὴν ὀνόμασε ἔτσι ἀπὸ τ' ὄνομα.

Κάποτε, μόλις ὁ Τριπτόλεμος ἔφυγε, γὰρ νὰ κοιμηθῇ, λένε πῶς ὁ γιὸς τοῦ Εὐμήλου, ὁ Ἀνθείας, ἔξευσε τοὺς ὑράκοντες στὸ ἄρμα

του Τριτοπόλεμου, γιατί ήθελε κι αυτός νά σπειρει. Ο 'Ανθείας όμως έπεσε από τ' άρμα και σκοτώθηκε. Τότε ο Τριτοπόλεμος κι ο Εϋ-μύλος έκτισαν μαζί μιά πόλη, την 'Ανθεια, από τ' όνομα του 'Ανθεία.

Ανάμεσα στην 'Ανθεια και στην 'Αρόη χτί-στηκε μιά άλλη πόλη, ή Μεσάτις. Έπειδή δέ θέλω νά διαφωνήσω με τους Πατρινούς, τους άφήνω νά εξηγούν όπως νομίζουν τó όνομα «Μεσάτις» στις παραδόσεις τους για τó Διό-νυσο, πού, όπως λένε, άνατράφηκε στη Με-σάτι, όπου κινδύνευσε πολύ από τή συνωμοσία των Τιτάνων.

'Αργότερα, πού οι 'Αχαιοί έδιωξαν τους 'Ι-ώνες, ο Πατρεύς, ο γιός του Πρευγένη—δ Πρευγένης ήταν γιός του 'Αγήνορος—άπαγο-ρεύσε στους 'Αχαιούς νά κατοικούν στην 'Αν-θεια και στη Μεσάτι και κατασκεύασε κοντά στην 'Αρόη μεγαλύτερο τείχος, πού νά πε-ρικλείνει και τήν 'Αρόη. Αύτη τή νέα πόλη την όνόμασε Πάτρα, από τ' όνομά του.

Ο πατέρας του Πρευγένη, ο 'Αγήνωρ, ή-ταν παιδί του 'Αρέως, ο 'Αρεός του 'Αμυν-χος, κι ο 'Αμυξ του Πελία, αυτός του Αί-γινήτη, ο Αίγινήτης γιός του Δηρείου, αυτός του 'Αρπάλου, ο 'Αρπάλος του 'Αμύκλα κι ο 'Αμύκλας του Λακεδαιμόνος. Αυτοί ήταν οι πρόγονοι του Πατρώας.

Μετά από καιρό οι Πατρινοί, μόνοι άπ' τους 'Αχαιούς, πέρασαν στην Αίτωλία, γιά νά βοηθήσουν τους Αίτωλους στον πόλεμο με τους Γαλάτες, έπειδή είχαν φίλια. Έπαθαν όμως σ' αυτές τίς μάχες μεγάλες καταστροφές, πού δέν περιγράφονται, κι ακόμη ύποφέρανε από τή πτώχεια. Γι' αυτό οι περισσότεροι άφησαν τήν Πάτρα κι έφυγαν. Οι άλλοι διασκορπίστη-καν στη χώρα, γιά νά βρούν εργασία, και κατοίκησαν, έκτός από τήν Πάτρα, στις άκό-λουθες μικρές πόλεις: στη Μεσάτι, στην 'Αν-θεια, στην Βελήνη, στην 'Αργυρά και στην 'Αρόα.

Ο Αύγουστος όμως ή έπειδή ένόμιζε ότι

είναι καλό λιμάνι ή Πάτρα ή από άλλη αίτια έφερε πάλι στην Πάτρα τους κατοίκους από τίς άλλες μικρές πόλεις και όρισε νά κατοική-σουν μαζί μ' αυτούς και οι 'Αχαιοί των Ρυ-πάν. (Τίς Ρύπες τίς ίσοπέδωσε).

Κι από όλους τους 'Αχαιούς μόνο στους Πατρινούς έδωσε τó δικαίωμα νά ζούν ελεύ-θεροι, κι ακόμη τους έδωσε κι άλλα προνόμια, πού συνήθίζουν οι Ρωμαίοι νά δίνουν στους άποίκους.

(Πανσανίου 'Α' Αchaϊκά, κεφ. 18 § 2—7)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ο ΠΕΙΡΟΣ Ξεκινά από τόν Έρμυανθο και χύνεται στη θάλασσα ανάμεσα στην Κάτω 'Αχαγιά και στο 'Αλίσό, 20 χιλιόμετρα περίπου νοτιοδυτικά από τήν Πάτρα.

ΔΤΜΗ: «Η δυτικωτάτη πόλις τής 'Αχαΐ-ας, πλησίον των όρίων τής 'Ηλείας, εκ τής οποίας έχωρίζετο διά του ποταμού Λαοίσιου. Η Δύμη εύρίσκετο εις τήν περιοχήν του Κα-ραβοστασίου—Λακκοπέτρας». (Π.Γ. Καράμ-πελα, 'Η προϊστορική 'Ωλενος, Πάτρα, 1972).

ΩΛΕΝΟΣ: «Αύτη κατείχε τήν θέσιν τής σημερινής Κάτω 'Αχαΐας» (Π.Γ. Καράμπε-λας).

Η ΑΡΟΗ βρισκόταν εκεί πού είναι σήμερα τó ένεντικό φρούριο τής Πάτρας.

Η ΑΝΘΕΙΑ ήταν εκεί περίπου πού είναι σήμερα ή 'Εγλυκάδα.

Η ΜΕΣΑΤΙΣ βρισκόταν στό μέρος πού είναι σήμερα τó μοναστήρι του «Γεροκομειού».

ΒΟΛΙΝΗ: Λίγα χιλιόμετρα νοτιοανατολι-κά από τó Ρίο.

ΑΡΙΤΡΑ: Λίγα χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τó Ρίο.

ΑΡΒΑ και 'Αρόη είναι τó ίδιο.

ΡΤΠΗΣ: 'Εκεί πού είναι σήμερα οι Καμά-ρες.

Κ. Ευδ. 'Αθανασόπουλος

ΠΑΤΡΙΝΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο άλησμόνητος Πάνος Χρονόπουλος πέ-ρασε άπ' τήν πρόσκαιρη τούτη ζωή με παλ-ληκαριά και άνθρακιά. Διέγραψε ένα κύκλο, όμοιο μ' αυτόν πού συναντάμε στα μυθιστο-ρήματα των Ρώσων πεζογράφων τού περα-σμένου αιώνα. Όρφανοπαϊδί στα πρώτα χορό-νια, φτωχός, έφηβος μετανάστης στην 'Αμε-ρική, άργότερα, μεροκαματιάρας σέ φάμπρι-κες, φλογερός σπουδαστής τής νύχτας. Λυ-χνάρι μέσα του ο πόθος νά μάθει γράμμα-τα. Νά ξεφύγει άπ' τó βάσανο τής άνεχειας, νά ξεπεράσει τó πλέγμα τής άμορφωσιάς, νά άνοιχτεί στον κόσμο, γιά νά πετύχει τó ώ-ραιο, νά τó κάνει δικό του και μετά νά τó δώσει νά τó γευτούν και οι άλλοι. Μέχρι νά πάρε τó δίπλωμα του όδοντιάτρου έκανε πολ-λές δουλειές. Δούλεψε στο Σανράϊζ, ακόμα

σε μιά σιδηρόμινα και ποτίστηκε από φαρμάκι και έρημιά.

Αυτό τόν πόνο τής μέρας τόν έκανε σίχο τη νύχτα. Και άφηνε τήν ψυχή του νά τρα-γουνδάει με τó δικό της πικρόγελο:

Ώ ξενητιά! Καείς δέν είπε τó τραγούδι σου!

'Αιδύνατη, στη σάιτα του πόνου μας ραγίζει κάθε τραγουδιστή χορδή, και νά, τó άσμα σου —

ο στεναγμός, σάν ο τρανός μας πόνος ξεχει-λίξει...

(Από τή Συλλογή «Ξέντια Όνειρα»)

Έκεί στη μακρινή χώρα τής 'Αμερικής, δ-νειροφαντάζονταν και έπλεκε τó μακρινό δρα-